

DIJAKI RAZMIŠLJAJO IN SPOROČAJO O PODJETNOSTI

Secondary School Students Think and Communicate about Entrepreneurship

Podjetnostne kompetence so prisotne na vseh življenjskih področjih, zato jih nekateri imenujejo tudi kompetence za življenje. Podjeten posameznik prepozna svoja močna področja in jih v povezavi z lastnim znanjem zna predstaviti in uporabiti pri vsakdanjem življenju in v družbi, na delovnem mestu ter pri izkoriščanju priložnosti.

Poslanstvo gimnazij je razvijati samostojno kritično presojanje in odgovorno ravnanje ter dijaka opremiti z znanji in kompetencami, ki vodijo k oblikovanju podjetnega posameznika.¹ Na Zavodu RS za šolstvo smo v šolskem letu 2017/2018 začeli s projektom PODVIG, katerega ključni cilj je razviti in preizkusiti model celostnega razvoja kompetence podjetnosti pri dijakih skozi medpredmetno povezovanje in sodelovanje z okoljem in širšo skupnostjo. V prvih dveh letih trajanja projekta smo sodelovali z učitelji 55 gimnazij, nato pa z učitelji 70 gimnazij. Skupaj odkrivamo priložnosti razvijanja podjetnostnih kompetenc pri dijakih v gimnazijah. Učitelji so v okviru rednega pouka, interdisciplinarnih sklopov, projektov itd. pripravljali dejavnosti za dijake, usmerjene ne le v pridobivanje vsebinskih znanj, ampak tudi v krepitev podjetnostnih kompetenc.

O doživljanju podjetnostnih kompetenc v gimnazijah smo se pogovarjali z dijaki osmih gimnazij. V pogovoru so sodelovali **Tina Brezovnik** s Škofijske gimnazije Antona Martina Slomška, Maribor, **Teja Gajski** z Biotehniškega centra Naklo, **Alen Planinšec** z Gimnazije Slovenj Gradec, **Peter Vuk** s Srednje ekonomske šole in gimnazije Maribor, **Jon Kanjir** z Gimnazije Celje - Center, **Maša Mori** z Gimnazije Ravne, ŠC Ravne na Koroškem, **Bor Kunstelj** z Gimnazije Lava, ŠC Celje in **Lucija Kalan Bevk** z Gimnazije Jurija Vege Idrija.

V tem prispevku smo njihove odgovore zapisali kot povzetke.

KOMPETENCA PODJETNOSTI, KOT JO RAZUMEJO DIJAKI

V prvem delu intervjuja smo se z dijaki pogovarjali, kako razumejo kompetenco podjetnosti in kako pomembna je razvitost kompetence podjetnosti v vsakdanjem življenju posameznika.

Odkar so šole vključene v projekt PODVIG, se učitelji z dijaki veliko več pogovarjajo o podjetnostni kompetenci. Dijaki so se s pojmom podjetnostna kompetenca večinoma srečali šele v gimnaziji, a danes ugotavljajo, da so podjetnost razvijali že v osnovni šoli, ko so pripravljali npr. kari-

erne portfolie ali bili vključeni v učni proces, ki je zahteval večjo angažiranost. Bor je prvine podjetnosti prepoznal v obdobju zgodnjega otroštva, ko se je moral z mamo pogajati o dodatnem kosu peciva.

Dijaki na svoj način prepoznajo pomen podjetnostne kompetence za življenje. V odgovoru na vprašanje, kako razumejo podjetnostne kompetence, je Maša pojasnila, da jih povezuje z lastnostmi podjetnika, ki le-temu omogočajo uspešno vodenje zaposlenih in reševanje problemov. Njeno razmišljanje je nadgradil Peter, ki podjetnostne kompetence prepozna kot veščine, ki jih posameznik ne potrebuje le v vlogi podjetnika, ampak predvsem v vsakdanjem življenju. Peter ob besedni zvezi podjetnostne kompetence najprej pomisli na proaktivnost, kreativnost, inovativnost, angažiranost, komunikativnost, vseživljenjsko učenje in učenje iz izkušenj. Načrtovanje, delo v timu, ustvarjanje, sodelovanje, vključevanje drugih pa so veščine, ki jih s pojmom podjetnostne kompetence povezuje Teja. Alen prepozna šolski prostor kot poligon razvijanja kompetence, in sicer v obliki izkustvenega učenja, medpredmetnega povezovanja in drugačnega načina razmišljanja. Prav vseh osem dijakov pa prepozna podjetnostne kompetence kot vseživljenjske veščine, ki omogočajo kakovostno življenje. To trditev je Jon opisal s primerom goriva v avtomobilu, ko pravi, da tako kot avtomobil ne pride daleč brez goriva, tako tudi posameznik ne more uspeti brez razvite podjetnostne kompetence.

RAZVIJANJE KOMPETENC PODJETNOSTI V GIMNAZIJI

Eden ključnih ciljev projekta PODVIG je prepoznati možnosti razvijanja podjetnostnih kompetenc pri dijakih. Pri sodelovanju z učitelji smo spoznali, da je teh priložnosti mnogo. Zanimalo nas je, katere situacije v šoli pa dijaki prepoznajo kot tiste, pri katerih so imeli priložnost razvijati podjetnostne kompetence.

Bor in Alen sta v svojih odgovorih izpostavila dejavnosti, ki sta jih opravljala v okviru interdisciplinarnih sklopov (ITS). Na Gimnaziji Lava, ŠC Celje so po besedah Bora imeli ITS s področja naravoslovja. Dijaki so morali delati s programsko opremo, ki je niso poznali. Pri skupinskem delu so spoznavali njen način delovanja in skušali v čim krajšem času opraviti zadane naloge. Pri tem je bil Boru največji izziv zbrati pogum in narediti prvi korak pri sodelovanju z drugimi. V tej vlogi se je na začetku počutil neprijetno, a se zaveda, da se iz podobnih situacij lahko še veliko na-

1 Zlasti drugi člen Zakona o gimnazijah (Uradni list RS: 12/1996, 59/2001, 115/2006, 1/2007-UPB1, 68/2017, 6/2018-ZIO-1, 46/2019).

uči. Alen, dijak 4. letnika slovenjegraške gimnazije, se je spomnil primera reševanja problema v okviru ITS-a, ko so s sošolci reševali izziv, kako iz špagetov in lepila izdelati vzdržljiv most. Za uspešno zaključeno nalogo so morali delovati kot ekipa. Ključnega pomena sta bila sodelovanje in medsebojna pomoč. Sodelovanje s člani ekipe je bil Alenov največji izziv. Spoznal je, da sta za uspešno reševanje problema ključna pogovor med člani skupine in upoštevanje mnenja vsakega posameznika. Ob zaključku dejavnosti so dijaki predstavili svoje rešitve. Pri tem se je Alen spopadel s strahom pred nastopom. Ob dobri vsebinski pripravi in podpori članov skupine je uspel izvesti uspešno predstavitev.

Razvijanje podjetnostne kompetence pri dejavnostih ITS-a pa ni edina priložnost, ki jo je prepoznal Alen. Pri jezikovnih in družboslovnih predmetih na Gimnaziji Slovenj Gradec so dijaki pogosteje izpostavljeni pripravi predstavitev. Po besedah Alena dijaki tako dobijo več priložnosti razvijanja ustvarjalnosti, vztrajnosti in izkustvenega učenja. Teja, dijakinja Biotehniškega centra Naklo, je povedala, da so družboslovni predmeti tisti, kjer se najpogosteje sreča z dejavnostmi, pri katerih razvija podjetnostne kompetence. Še posebej si je zapomnila naloge, ko so morali zbirati informacije o življenju v Jugoslaviji. Za namen naloge je opravila intervju z dedkom. Med delom je spoznala, kako pomembno je razvijati kompetenco vključevanja virov. Meni, da bi moral vsak dijak pridobiti izkušnjo pogovora s starejšo generacijo in prepoznati vrednost njihovih življenjskih izkušenj. Mariborska gimnazijka Tina je podobno kot že prej Alen povedala, da je v šoli veliko priložnosti razvijanja podjetnostnih kompetenc. Kot primer je izpostavila pouk slovenščine v 1. letniku, ko so morali po skupinah obravnavati odlomek iz knjižnega dela in ga na ustvarjalen in inovativen način predstaviti sošolcem. V Tinini skupini so pripravili predstavitve v rimah in za uprizoritev uporabili lutke, ki so jih izdelali sami. Pri tem se je srečala z izzivom, kako uskladiti ideje vseh članov skupine. Izziv so uspešno rešili z medsebojno komunikacijo in načrtovanjem dela skupine. Na Gimnaziji Idrija se je Lucija srečala s problemom pomanjkanja pitne vode v afriških državah. Problem so reševali v skupinah. Lucija je to situacijo prepoznala kot priložnost, pri kateri so s sošolci razvijali kompetence ustvarjalnosti, vizijo, motivacijo in vztrajnost, sodelovanje, aktiviranje drugih, zbiranje in vrednotenje zamisli. Pri reševanju problema je bil za Lucijo največji izziv pomanjkljivo vsebinsko znanje, kar je rešila s sodelovanjem s sošolci.

Peter in Maša sta dijaka strokovnih gimnazij. V pogovoru o situacijah pri pouku, pri katerih imajo dijaki priložnost razvijati in preizkusiti kompetence podjetnosti, sta izpostavila pouk podjetništva. Maša, ki obiskuje gimnazijo v Ravnah na Koroškem, je predstavila primer podjetja, ki so ga »navidežno« ustvarili dijaki. V tem podjetju ima sama vlogo direktorice. Pri tem se srečuje z izzivi, pri katerih so na preizkušnji njene kompetence podjetnosti, še najbolj pa finančna in ekonomska pismenost, ki ju je pri pouku uspela tudi najbolj razvijati. V vlogi direktorice se je spopadala s problemom, kako za delo motivirati sošolce, da bi skupaj sledili zastavljenemu cilju. Spoznala je, da so za to potrebne strpnost, potrpežljivost in doslednost. Ustvarjalnost, inovativnost, načrtovanje, komunikacija in sodelovanje pa so kompetence, ki so jih Peter in sošolci iz mariborske gimnazije preizkušali, ko so v okviru predmeta podjetništvo organizirali različne dogodke. Največja težava, s katero so

se pri tem srečali, je bila organizacija. Spoznali so, da je s sodelovanjem, doslednostjo in načrtovanjem možno rešiti tudi to težavo.

Dijaki, ki so sodelovali v intervjuju, so se strinjali, da imajo v šoli veliko dejavnosti, pri katerih imajo priložnost preizkušati in razvijati kompetence podjetnosti. Pri tem pridobivajo tudi izkušnje, ki bi si jih želeli večkrat ponoviti. Ena izmed takih izkušenj je sodelovanje z zunanjimi institucijami, ki ga je v pogovoru omenil Alen. Obiski institucij, kot so npr. Fakulteta za tehnologijo polimerov, astronomsko društvo, Urad RS za meroslovje, omogočajo dijakom pridobivanje znanj, do katerih pri rednih urah pouka (predvsem zaradi tehnične opreme) nimajo dostopa. Peter je s svojimi besedami povzel razmišljanje preostalih, ko je povedal, da si želi, da bi v šoli ponovili izkušnje, pri katerih so v ospredju podjetnostne kompetence. Posebej je izpostavil nalogi, kot sta organizacija dogodkov in priprava promocij, ki ju prepozna kot priložnost povezovanja teorije s prakso, pri čemer na drugačen (včasih zabaven) pridobimo veliko uporabnega znanja. Več medpredmetnega povezovanja pa bi si želeli Lucija, ki je spoznala, da so s sošolci pri načrtovanju ekskurzije v Italijo krepili kompetence vključevanja virov, vizijo, načrtovanje in sodelovanje, ter Tina, ki je medpredmetno povezanost (geografija in sociologija) izkoristila za razvijanje ustvarjalnosti in inovativnosti.

DIJAKI SVETUJEJO UČITELJEM

Vsi dijaki bi morali imeti možnost srečati se s kompetenca-mi podjetnosti, jih razvijati in krepiti. To je misel, ki je bila skupna dijakom iz vseh osmih gimnazij. Njihov pogled na pomembnost razvitosti podjetnostnih kompetenc je najboljše predstavljen v Alenovih besedah, ko pravi, da z razvijanjem podjetnostnih kompetenc »profesorji nadgrajujejo sebe, spoznavajo svoje sposobnosti in se še bolj povežejo z dijaki in jim s tem omogočijo napredek. Verjamem, da bi s predstavitvijo pozitivnih strani kompetenc podjetnosti dijakom in profesorjem pridobili njihovo naklonjenost in zanimanje za ustvarjanje in sodelovanje pri krepitvi kompetenc podjetnosti. To bi prispevalo tudi k še večji povezanosti dijakov in profesorjev.«

Dijaki sami prepoznavajo priložnosti, pri katerih lahko intenzivneje razvijajo kompetence podjetnosti. Najpogosteje omenjajo interdisciplinarne sklope, dejavnosti pri rednem pouku, ko se teoretična znanja povežejo z izdelavo izdelkov, projektne tedne, sodelovanje oz. izmenjave dijakov z evropskimi šolami, izbirne predmete ter organizacijo start-up delavnic in podjetniških vikendov. Ključno sporočilo dijakov učiteljem pa je, naj bo pouk zastavljen tako, da bo od dijaka zahteval reševanje življenjskih problemov, izzivov in omogočil uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah.

POGLED DIJAKA V PRIHODNOST

»Podjetnostne kompetence so pomembne za življenje,« je bilo najpogosteje izrečeno v pogovoru z dijaki. Podjetnostne kompetence so bile prepoznane kot nujno potrebne, da bo dijak uspešen v poklicnem in osebnem življenju. Zato smo dijake vprašali, katere kompetence bi si še želeli okrepiti. V odgovorih smo zaznali, da dijaki poznajo kompetence podjetnosti in prepoznajo svoja močna in šibka področja pri doseganju teh kompetenc. Maša si želi nadgraditi kompetenco vztrajnosti. Teja, Maša in Bor me-

nijo, da bi v šolskem prostoru potrebovali več priložnosti, pri katerih bi razvijali ekonomsko in finančno pismenost. Obe dekleti prepoznavata prednost razvitosti kompetence finančne in ekonomske pismenosti pri načrtovanju osebne poslovne poti. Teja namreč že razmišlja o odprtju plesne šole. Bor je kot svoje šibkejšje področje izpostavil spoprijemanje z negotovostjo in tveganjem. Zato si želi, da bi tudi tej kompetenci v šolah dali večji poudarek. Peter se zaveda, da se podjetnostne kompetence razvijajo vse življenje. Vsaka izkušnja, vsak projekt ali dogodek je po mnenju Petra priložnost za razvijanje kompetenc. Pri sebi si želi izboljšati predvsem organizacijske zmožnosti in komuniciranje. Lucija je v času izvajanja pouka na daljavo spoznala, da so motivacija, vztrajnost in vključevanje virov njene šibkejšje veščine, a v življenju izjemno pomembne. Prostor, kjer se dijaki srečujejo s priložnostmi za razvijanje podjetnostnih kompetenc, Lucija vidi tako v šoli kot v širšem življenjskem okolju, npr. pri opravljanju študentskega dela. Jon bi si želel okrepiti kompetenco odkrivanja priložnosti. Prednost te kompetence prepoznava pri vpeljevanju pozitivnih sprememb, saj pravi, da če na svet gledamo z odprtimi očmi in cenimo vsako priložnost, ki nam je dana, se poskušamo iz nje čim več naučiti, pridobimo najboljše življenjske izkušnje. Teh pa ni nikoli preveč.

ZA KONEC POGOVORA Z DIJAKI

Vseh osem dijakov, ki so sodelovali v intervjuju, obiskuje gimnazije, vključene v projekt PODVIG. V projektu ne razmišljamo in delujemo na ravni šol oz. gimnazij, ampak se ukvarjamo se tudi s sodelovanjem šol z okoljem in širšo skupnostjo. Ob zaključku tega intervjuja navajamo razmišljanji dveh dijakov, ki sta v svoji misli zaobjela doživljanje podjetnostne kompetence dijakov. Bor je rekel: »Tu gre vendarle za vseživljenjsko učenje, ki se začne že v zgodnjem otroštvu. In bolje kot se v obdobju odraščanja obo-rožiš z različnimi prijemi/ podjetnostnimi kompetencami, boljše možnosti biti uspešen in napredovati boš imel na delovnem mestu.« Alen pa k temu dodaja: »Ljudje, ki imajo dobro razvite kompetence podjetnosti, lažje uspejo na trgu dela, saj so bolj prilagodljivi. Svet postaja vse bolj povezan in prav je tako. Vsak posameznik bi moral prispevati k skupnosti in tako bi si ustvarili lepše in boljše življenje. Z razvitimi kompetencami podjetnosti je veliko lažje sodelovati v skupnosti. Poznavanje več področij ključno pripomore k soustvarjanju skupnega dobrega. Na podlagi tega stališča se zavedam, da je pomembno, da vsak posameznik dela najprej na sebi in krepí svoje kompetence podjetnosti, saj lahko le tako kasneje prispeva svoj delež k družbi. Svoje kompetence podjetnosti bom vsekakor razvijal tudi pri nadaljnjem študiju, saj mi bodo koristile kasneje v življenju.«

Vsem dijakinjam in dijakom se najlepše zahvaljujemo, ker so svoja razmišljanja o podjetnostnih kompetencah delili z nami.